

PÄÄKIRJOITUS

Monimuotoista metodipohdintaa

Annukka Jauhiainen ja Sirkku Rautakilpi

Tämän numeron erityisteemana ovat kasvatuksen historian metodologiset kysymykset. Noin vuoden kestäneen toimitusprosessin aikana olemme pyrkineet kokoamaan mahdollisimman monipuolisen ja metodologisia teemoja eri näkökulmista käsittelevän lukupaketin. Tavoitteen haastavuus paljastui toimitustyön aikana, sillä metodologia on teemana paitsi aina ajankohtainen, myös tavattoman laaja. Kysymys ei ole sen enemmästä ja vähemmästä kuin tieteen perustavaa laatua olevista kysymyksistä. Mitä on tieteellinen tieto ja miten tieteellistä tietoa tuotetaan? Millaisia menetelmällisiä valintoja ja tulkintaprosesseja tutkimuksen tekemiseen sisältyy? Millaisia erityisiä metodisen pohdinnan paikkoja on löydettävissä kasvatuksen historian tutkimuksessa?

Kasvatus & Aika -lehden julkilausuttu tavoite on tarkastella kasvatuksen historian kysymyksiä moni- ja poikkitieteisesti. Liikumme siis laajalla tutkimuskentällä, jossa myös tutkimusmetodologiset lähtökohdat vaihtelevat tieteenaloittain. Kasvatuksen historian tutkimus ammentaa lähtökohtansa, metodinsa ja tutkimusaiheensa useilta eri tieteenaloilta kuten historiatieteistä, kasvatustieteistä, perinteen- ja kulttuurintutkimuksesta, yhteiskuntatieteistä ja kasvatustieteistä. Eri tieteenaloilla käytävissä metodologisissa keskusteluissa on ollut omat painotuksensa, mikä voidaan nähdä monitieteisen tutkimuksen kannalta sekä ongelmana että rikkautena.

Monitieteinen lähestymistapa kasvatuksen historiaan edellyttää sekä omien tutkimuslistien lähtökohtien tiedostamista ja reflektointia, että tietynlaista metodologista avarakatseisuutta. Eri tieteenalat tuovat yhteiselle kentälle oman käsitteistönsä ja keskusteluperinteesä. Moni- ja poikkitieteisyyden vaaliminen tarkoittaa sitä, että emme voi pitäytyä tiukasti vain oman tieteenalan diskursseissa. Toisaalta on nähtävissä myös eri tieteenaloja yhdistävinä tendensseinä menetelmällinen monipuolistuminen. Tutkimuskentällä sallitaan erilaisuutta ja monenlaisten perusteltujen metodologisten ja menetelmällisten ratkaisujen tekeminen. Esimerkiksi laadullisen ja määrällisen tutkimuksen vastakkainasettelu on useilla tieteenaloilla jo hylätty hedelmättömänä lähtökohtana. Erilaiset tutkimussuuntaukset elävät rinnakkain ja ilmiöitä tutkitaan erilaisia menetelmiä, näkökulmia ja uusia tutkimusaineistoja käyttäen.

* * *

Teemanumeron artikkelit käsittelevät metodologiakysymyksiä erilaisista tarkastelukulmista. Kirsti Salmi-Niklander problematisoi metodologian kysymyksiä konkreettisista tutkimusaineistoistaan käsin. Maria Salmela-Mattilan pohdinta taas liittyy monitieteisyyden haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Pilvi Torsti tarkastelee yhtä tutkimusmenetelmää eli survey-tutkimusta ja sen soveltuvuutta historian tutkimukseen.

Kirsti Salmi-Niklander pohtii artikkelissaan *Pienet kertomukset, suuret merkitykset* yhteisöllisen kerronnan, vuorovaikutuksen ja identiteetin välisiä suhteita. Artikkelissa ana-

lysoidaan kiehtovalla tavalla kerronnan tutkimusta metodologisena välineenä, jonka avulla voidaan etsiä vaihtoehtoisia tulkintoja ja arvioida tulkintojen uskottavuutta. Salmi-Niklander pohtii erityisesti niin kutsuttujen pienten kertomusten tutkimuksen soveltamismahdollisuuksia 1800-luvun ja 1900-luvun alun käsikirjoitettujen lehtien tapahtumakerronnan analyysiin. Pienten kertomusten tutkimus kohdistaa huomion vähäpätöisiltä ja marginaalisilta tuntuviin kertomuksiin sekä niihin liittyviin vuorovaikutusprosesseihin. Näin se voi tehdä näkyviksi sellaisia helposti huomaamatta jääviä muutoksia, joissa laajat historialliset prosessit alkavat, kehittyvät ja toteutuvat.

Maria Salmela-Mattila analysoi artikkelissaan *Tutkimusta historia- ja yhteiskuntatieteiden välissä* tieteidenvälisyyttä kohdentaen tarkastelun erityisesti historiatieteen ja yhteiskuntatieteiden väliseen suhteeseen. Artikkelit kytkeytyy kirjoittajan omiin kokemuksiin monitieteisestä tutkimusryhmästä, jossa sovitetaan yhteen eri tieteenaloilta tulevien tutkijoiden tiedonintressejä sekä heidän omien taustatieteidensä tieteenalaidentiteettejä ja -kulttuureita. Salmela-Mattila pohtii mielenkiintoisesti tieteidenvälisyyteen liittyviä haasteita ja monitieteisen tutkimuksen mahdollisuuksia.

Pilvi Torsti kysyy artikkelissaan *Survey-kysely historiatietoisuuden tutkimuksen välineenä*, mitkä ovat kyselymenetelmän mahdollisuudet ja rajat soveltavassa historia- ja kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Hänen tarkastelunsa kohdistuu erityisesti survey-menetelmän käyttöön historiatietoisuuden tutkimuksessa. Torstin artikkelissa esitellään kattavasti *Historiatietoisuus Suomessa* -tutkimushanketta ja kuvaillaan yksityiskohtaisesti, millä tavalla hankkeessa on suunniteltu laajan kyselyaineiston keräämistä. Tämän prosessin tarkastelusta on varmasti iloa niille lukijoille joiden suunnitelmiin kuuluu kyselytutkimuksen hyödyntäminen omassa tutkimustyössään.

Artikkelit ovat kuitenkin vain yksi osa teemanumeroa. Pyrimme rakentamaan teemanumerosta ajatuksia herättävän kokonaisuuden metodisten tarkastelujen monimuotoisuuden avulla. Artikkelit, katsaus, konferensseja esittelevät kirjoitukset ja kirja-arvostelut ovat kaikki itsenäisiä ja toisaalta myös kokonaiskuvaa rakentavia puheenvuoroja teema-alueesta. Tekstien valinnassa kiinnitettiin huomiota metodologisten näkökulmien vaihteluun ja tuoreuteen.

* * *

Tämän kasvatuksen historian metodologiakysymyksiin keskittyvän teemanumeron toimitaminen on ollut vaiherikas ja monipolvinen prosessi. Saimme teemaan sopivia artikkeliehdotuksia jopa niin runsaasti, että teimme lehden toimituksessa päätöksen siitä, että osa niistä julkaistaan myöhemmin tänä vuonna ilmestyvässä lapsuus-teemanumerossa. Käsillä olevan teemanumeron kirjoittajakunnasta muotoutui lopulta varsin naisvoittoinen – tuskin tämä kuitenkaan tarkoittaa sitä, että naispuoliset tutkijat olisivat kiinnostuneempia menetelmä- ja metodologiapohdinnoista. Sattui vain käymään niin, että toimitusprosessin aikana osa kirjoittajista joutui muiden kiireiden takia luopumaan leikistä. Toivomme, että loputkin alun perin saamistamme artikkeliehdotuksista jalostuisivat ajan kanssa valmiiksi teksteiksi, jotka voitaisiin julkaista *Kasvatus & Aika* -lehden myöhemmissä numeroissa.

Tieteellisiä aikakausjulkaisuja ei olisi ilman ansiokkaita ja perusteellisesti aiheeseen perehtyneitä referenttejä. Kiitos heille jokaiselle! Kuten Marjukka Ollilainen kirjoittaa Vastapainon julkaisemassa *Tutkijan kirjassa*, käsikirjoitusten arvioiminen on akateemista työtä, jota ilman koko tieteellinen järjestelmä ei toimisi. Vertaisarvioijat voidaan nähdä akateemisen maailman vapaaehtoistyöntekijöinä, jotka palvelevat omaa tutkimusalaansa ilman erillisiä palkkioita. Anonymiteettiin perustuva refereekäytäntö ei myöskään tuo vertaisarvioi-

jille akateemista meriittiä muulla tavalla, kuin kerran vuodessa lehdissä julkaistujen refereelueltelöjen kautta. Nykypäivän tuottavuutta ja tehokkuutta palvovassa yliopistomaailmassa tällainen lähes pyyteettömältä vaikuttava uurastus tieteenalan hyväksi ei ole välttämättä yksilön kannalta kustannustehokasta toimintaa. Olisikin syytä miettiä voitaisiinko refereekäytäntöjä muokata suuntaan, joka palkitsisi paremmin myös refereet. Muutoin kiihdyvätahtisessa maailmassa voivat vertaisarvioijat loppua, kun jokaisen on priorisoitava omaa ajankäyttöään.

Siirtyminen yhä suoritus- ja tuloskeskeisempään tehoyliopistoon on teemanumerossa esillä yliopistouudistusta käsittelevän puheenvuoron kautta. Yliopistojen sisäinen tulonjako ja kilpailu virka-asemista johtavat väistämättä pelin kovenemiseen ja voimavarojen yhä tarkempaan pohdintaan. Sukupuolinäkökulman esillä pitäminen ja yliopistolain muotoilu sukupuolinäkökohdat vakavasti huomioon ottavaksi ovat lähitulevaisuuden keskeisiä haasteita. Onnistuminen tai epäonnistuminen näissä tavoitteissa ohjaa koko yliopistolaitoksen tulevaisuutta.

Kasvatus & Aika -lehti on saanut mahdollisuuden käyttää vuoden 2009 kansikuvissa Taideteollisen korkeakoulun kuvataidekasvatuksen historia-arkiston oppilastöitä. Arkisto liittyy taidekasvatuksen osastolla vuonna 1987 käynnistyneeseen historiaprojektiin, jonka tarkoituksena oli tutkia suomalaisen kuvataidekasvatuksen historiaa. Projektissa on kerätty kuva-arkistoa, tehty tutkimuksia ja järjestetty näyttelyitä. Vuosien varrella taidekasvatuksen historia-arkistoa on kartutettu lahjoituksin ja järjestetty ja luokiteltu opiskelijoiden harjoittelutyönä ja vapaaehtoisvoimin. Kuva-arkistosta on rakentumassa todella rikas tietopankki suomalaisesta kuvataidekasvatuksesta. Professori Pirkko Pohjakallio Taideteollisesta korkeakoulusta on luvannut kirjoittaa historiaprojektista enemmän *Kasvatus & Aika* -lehden kolmanteen numeroon. Valitsimme tähän vuoden 2009 ensimmäiseen numeroon kansikuvan, joka mielestämme kuvastaa hausalla tavalla tämän teemanumeron tavoitetta kuvata metodologista monimuotoisuutta.

Kaiken kaikkiaan lehden toimittaminen on ollut antoisa kokemus. On opettavaista ja virkistävää olla välillä tällä puolella julkaisua. Toivomme että kokoamamme metodologinen lukupaketti palvelee mahdollisimman laajaa lukijakuntaa ja tarjoaa ajattelun aihetta niin alan opiskelijoille, aloitteleville tutkijoille kuin konkareillekin. Antoisia lukuhetkiä!

KT Annukka Jauhiainen toimii lehtorina Turun yliopiston kasvatustieteiden laitoksella.

KM, FM Sirkku Rautakilpi on jatko-opiskelija Turun yliopiston kasvatustieteiden ja kulttuurihistorian laitoksilla.